

Despre opera literara Baltagul de Mihail Sadoveanu

"Baltagul se mentine in zona aceea superioara de mister si de poezie inceputa cu Hanu-Ancutei si continuata in buna pane de Zodia Racului."

Perpessicius

Actiunea romanului are ca punct de plecare balada populara Miorita, dupa cum se vede din versul-moto, asezat la inceputul cartii: "Stapane, stapane,/ Mai cheama s-un cane...". "Preluand viziunea mioritica a mortii, Sadoveanu realizeaza o noua interpretare, adaugand o viziune tot mioritica a vietii, a existentei duale." (Z. Sangeorzan)

Subiectul este simplu; sunt pastrate (fara oaia nazdravana) toate elementele baladei: cei trei ciobani, omorarea celui mai avut, insusirea oilor, cainele; in locul maicutei batrane, apare nevasta oierului, femeie energica si curajoasa.

Faptele din Baltagul se petrec spre sfarsitul secolului al XIX-lea - inceputul secolului XX, infatisand o societate patriarhala, arhaica, care traieste schimbarile aduse de patrunderea unei noi civilizatii (in roman auzim despre tren, telefon etc), moderne.

Titlul romanului este simbolic. In sensul basmului, baltagul este unealta magica si simbolica insusita de raufacator si redobandita de erou, care ramane nepatata de sange. (Gheorghita ia baltagul raufacatorilor).

Compozitia e determinata de semnificatia cartii: infatisarea unei societati de tip vechi si un individ reprezentativ al ei, o lume esentializata, lumea oamenilor de la munte si exponentul ei, Vitoria Lipan.

Asa cum a observat criticul George Gana, noata arta scriitorului, in ce priveste compozitia, sta in firescul intrepatrunderii continue a acestor doi termeni" (lumea satului arhaic si eroina).

Romanul incepe cu prezentarea succinta, cu infuzii romantice, a vietii pastorilor (vechimea, felul de viata, psihologia) fixata intr-o cosmologie populara:

"Domnul Dumnezeu, dupa ce a alcatuit lumea, a pus randuiala si semn fiecarui neam.

Pe tigan l-a invatat sa cante cu cetera si neamtului i-a dat surubul. Dintre jidovi, a chemat pe Moise si i-a poruncit: Tu sa scrii o lege; si, cand a veni vremea, sa pui pe farisei sa-l rastigneasca pe fiul meu cel prea iubit Isus; si dupa aceea sa indurati mult nacaz si prigonire; iar pentru aceasta eu am sa las sa curga spre voi banii ca apele.

A chemat pe ungur cu degetul si i-a ales, din cate avea pe langa sine, jucarii: laca, dumitale iti dau botfori si pinteni si rasina sa-ti faci sfarcuri la mustati; sa fii fudul si sa-ti placa petrecerile cu sotii.

S-a infatisat si turcul: Tu sa fii prost: dar sa ai putere asupra altora, cu sabia.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Sarbului i-a pus in mana sapa. Pe rus l-a invrednicit sa fie cel mai betiv dintre toti si sa se dovedeasca bun cersetor si cantaret la iarmaroace.

A poftit pe boieri si domni la ciubuc si cafea. Mariilor voastre vi-i dat sa traiti in desmierdare, rautate si ticalosie; pentru care sa faceti bine sa puneti a mi se zidi biserici si manastiri.

La urma au venit si muntenii s-au inghenunchiat la scaunul imparatiei. Domnul Dumnezeu s-a uitat la ei cu mila:

- Dar voi, nacajtilor, de ce ati intarziat?

- Am intarziat, Prea slavite, caci suntem cu oile si cu asinii. Umblam domol; suim poteci oable si coboram in prapastii. Asa ostenim zi si noapte. Iar asezarile nevestelor si pruncilor ne sunt la locuri stramte intre stanci de piatra. Asupra noastra fulgera, trasneste si bat puhoaietele. Am dori stapaniri largi, campuri cu holde si ape line.

- Apoi ati venit cei din urma, zice Domnul cu parere de rau. Dragi imi sunteti, dar n-am ce va face. Ramaneti cu ce aveti. Nu va mai pot da intr-un adaos decat o inima usoara ca sa va bucurati cu al vostru. Sa va para toate bune; sa vie la voi cel cu cetera; si cel cu bautura; si s-aveti muieri frumoase si iubete."

Naratiunea simpla ar putea fi retinuta schematic in trei parti: partea intai, pana la plecarea Vitoriei in cautarea lui Lipan (cap. VII): prezentarea vietii de la munte, a lui Nechifor Lipan, gospodaria familiei; intoarcerea argatului Mitrea si a lui Gheorghita, coborat la vale, cu oile, asinii si dulaii la iernat, intr-o balta a Jijiei, in apropiere de targul Iesi; nelinistile Vitoriei pentru intarzierea barbatului, peste obicei, cunoasterea semnelor naturii; mersul femeii la parintele Danila, la biserica, sa-i "ceteasca"; semnele care i se arata Vitoriei ii intaresc banuiala "care intrase in ea ca viermele"; mersul la baba Maranda, care avea "unele tainice stiinti si mestesuguri"; drumul la Piatra, popasul la manastire, la icoana Sfintei Ana; drumul la autoritati pentru a-sivspune necazul.

Partea a doua, inceputa cu cap. VII, cand Vitoria "are intr-insa stiinta mortii lui Nechifor Lipan si crancena durere, se vazu totusi eliberata de intuneric"; parintele Danila ii scrie jalba catre autoritati; trimite fata, pe Minodora, cu zestrea la manastirea Varaticului, la calugarita Melania, sora a mamei Vitoriei; slujba facuta de preotul Danila la biserica pentru cei patruzeci de sfinti mucenici din Sevasta; lasarea gospodariei in grija lui Mitrea; pregatirea de plecare.

Firul naratiunii urmeaza popasurile Vitoriei Lipan in cautarea adevarului despre barbatul ei: la Bistrita, la Bicz, la han la Donea la Calugareni, nu departe de Piatra Teiului, la crasma lui Iorgu Vasiliu, la Cruci, la Vatra Dornei si inapoi; gasirea cainelui Lupu, in sat la Sabasa; aflarea ramasitelor lui Nechifor Lipan intre Sabasa si Suha.

A treia, si ultima parte, sta sub semnul actului justitiar, prezinta actiunile Vitoriei pentru indeplinirea datinei crestine si pentru cinstirea mortului; cercetarea despre vinovati; intoarcerea acasa, la Magura-Tarcaului, pentru randuirea praznicului, a celor cuvenite pentru mort; dovedirea si pedepsirea vinovatilor; indeplinirea actului justitiar "incarcata de semnificatii moral-religioase, datorita

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

fata de norma morala colectiva" (N. Manolescu).

Insa tregedia - moartea lui Lipan - nu este scopul cartii, ci numai pretextul ei: "obiectul e lumea de tip arhaic a muntenilor" (George Gana).

Monografia satului romanesc de munte de tip arhaic. Realismul romanului. Structura mitica-simbolica.

Mihail Sadoveanu prezinta o lume esentializata. Spatiul cel mai larg revine satului de munte: peisajul, datinile si oamenii. Viata exprima "un inalt nivel al spiritualitatii mitice romanesti, un cod moral si filosofic unde guverneaza adevarul" (Z. Sangeorzan).

Ritmul existentei pastoresti este dirijat de fenomenul transhumantei, iar acesta urmareste miscarea marilor cicluri naturale: "pastori, turme, caini migreaza in cursul anului, calendaristic, in cautare de pasune si adapost, intorcandu-se la munte la date fixe" (G. Calinescu).

Nicolae Manolescu combate aceasta apreciere a lui G. Calinescu, afirmand: "G. Calinescu se insala cand limiteaza Baltagul la transhumanta. (...) Existenta unui calendar al vietii pastorilor e lucru cert, dar nu miscarea lor milenara este aici elementul esential, ci miscarea Vitoriei, care nu urmareste traseul transhumantei (Nechifor pierise intr-un loc unde nu mai fusese decat o singura data inainte), si care este o iesire din spatiul consacrat, deci mitic. (...) Motivul iesirii din spatiul consacrat si acela al cautarii sunt caracteristicile romanului. Vitoria vrea sa stie de la inceput ce s-a intamplat cu barbatul ei... acesta ramane mobilul principal".

Scriitorul dovedeste o extraordinara cunoastere a pamantului si a oamenilor, el este un observator al legilor, scrutand vremea. Sadoveanu surprinde trasaturile ce definesc aceasta colectivitate, oamenii de la munte, fara lirism. Baltagul e "un roman realist in sensul cel mai propriu. (...) Nicaieri n-a pus Sadoveanu mai multa obiectivitate si mai putin sentimentalism" (N. Manolescu).

"Locuitorii acestia de sub brad sunt niste fapturi de mirare. Iuti si nestatornici ca apele,' ca vremea; nerabdatori in suferinta ca si-n ierni cumplite, fara griji in bucurii ca si-n arsitele lor de cuptor, placandu-le dragostea si betia si datinile lor de la inceputul lumii, ferindu-se de alte neamuri si de oamenii de la campie si venind la barlogul lor ca fiara de codru - mai cu sama stau ei in fata soarelui c-o inima ca din el rupta, cel mai adesea se desmiarda si luceste - de cantec, de prietenie. Asa era si acel Nechifor Lipan care acum lipsea". Ei au o existenta simpla, dar aspra.

"Munteanului i-i dat sa-si castige panea cea de toate zilele cu toporul ori cu cata. Cei cu toporul dau jos brazii din padure si-i duc la apa Bistritei; dupa aceea ii fac plute pe care le mana pana la Galati, la marginea lumii. Cei mai vrednici intemeiaza stani la munte. Acolo stau cu Dumnezeu si cu singuratatile, pana ce se imputineaza ziua. Asupra iernii coboara la locuri largi si-si pun turmele la iernat in balti. Acolo-i mai usoara viata s-acolo ar fi dorit ea sa traiasca, numai nu se poate din pricina ca vara-l prea cald s-afara de asta, munteanul are radacini la locul lui, ca si bradul."

Modul de viata s-a pastrat din mosi-stramosi: "Izolate din lumea din vai, randuri dupa randuri de

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

generatii, in sute dupa sute de ani, se veseliseră de cresterea zilei si inceputul anilor, toate urmau ca pe vremea lui Boerebista, craiul nostru cel de demult; stapanii se schimbaseră, limbile se prefacuseră, dar randuielile omului si ale stihilor staruiseră; așa încat se cuvenea ca si copiii sa-si aiba partea lor".

Evenimentele fundamentale din viata omului si ceremonialurile lor sunt prezente si descrise in roman: la Borca "au cazut intr-o cumatrie. Vitoria a trebuit sa descalece, sa intre la lehuza si sa-i puie rodin (dar) sub perna un costei de bucatele de zahar si pe fruntea crestinului celui nou o hartie de douazeci de lei. S-a inchinat cu paharul de bautura catra nanasi, a sarutat mana preotului"; la Cruci a dat de nunta, in care spectacolul traditional e plin de stralucire:

"Fugeau saniile cu nuntasii pe ghiata Bistritei. Mireasa si drustele cu capetele in florite; nevestele numai in ca-trinti si bonditi. Barbatii impuscau cu pistoalele asupra brazilor, ca sa sperie si s-alunge mai degraba iarna. Cum au vazut oameni straini pe drumul de sus, vorniceii au pus pinteni si le-au iesit inainte cu naframile de la urechile cailor falzind. Au intins plosca s-au ridicat pistoalele. Ori beau in cinstea feciorului de imparat si a slavitei doamne mirese, ori ii omoara acolo pe loc."

Dar Baltagul ramane, in ultima analiza, romanul unui "suflet de munteanca". Vitoria Lipan, de la Magura-Tarcaului, traieste viata aspra a oamenilor de la munte. in timp ce barbatii isi castigau painea cu toporul ori cu cata, foarte priceputi in mestesugul oieritului, cunoscand "taina laptelui acru s'-a branzei de burduf", femeile "trageau lana in fusalai".

Uneori, Vitoria se ducea singura la campie si incarca faina de papusoi in desagi "pe cinci caluti". Pe cel din frunte, calarea "barbateste".

Viata femeilor de la munte este grea, uneori "stau vaduve inainte de vreme", ca dansa.

"Vitoria, eroina principala a romanului, nu e o individualitate, ci un exponent al spetei" (G. Calinescu). Ea se inscrie in principiile etice fundamentale ale poporului roman, prin calitatile ei: cultul adevarului, al dreptatii, al legii stramosesti si al datinei.

Scriitorul dezvaluie nelinistea eroinei datorata intarzierii (saptezeci si trei de zile) peste obicei, a lui Nechifor Lipan, "dragostea ei de douazeci si mai bine de ani", plecat la Dorna sa cumpere oi.

Asteptarea Vitoriei se transforma in banuiala, banuiala in neliniste, nelinistea in presimtire si de aici decurg actiunile ei.

Manifestarile exterioare ale femeii vorbesc de framantarile ei: "Ochii ei caprii, in care se rasfrangea lumina castanie a parului, erau dusi departe. Fusul se invarte harnic, dar singur. (...) in singuratatea ei, femeia cerca sa patrunda pana la el. Nu putea sa-i vada chipul; dar ii auzise glasul".

Mergand la parintele Danila pentru sfat, ea aduce in sprijinul grijii si al nelinistii sale. dragostea ei statornica pentru barbatul caruia ajunsese sa-i stie "drumurile si intoarcerile. Poate zabovi o zi, ori

doua, cu lautari si cu petrecere, ca un barbat ce se afla; insa dupa aceea vine la salasul lui.

„Ţtie ca-l doresc si nici nu i-am fost urata”.

Munteanca isi cunoaste sotul asa cum stie semnele vremii, in aceste ceasuri de neliniste, marea descoperire a Vitoriei este pastrarea tineretii dragostei. Calatorind dupa semnele ei, Vitoria Lipan "traieste retrospectiv taina iubirii" (Z. Sangeorzan).

Tema fundamentala, axul romanului, in jurul caruia sunt polarizate timpul si spatiul, este cautarea adevarului in labirintul sau interior (labirintul - metafora a cautarii). Tensiunea launtrica de care e cuprinsa Vitoria o face sa descopere un timp si un spatiu numai al ei; din labirintul ei interior razbat toate hotararile si miscarile ei (Marin Mincu).

Pentru Vitoria, timpul "statu"; il insemna insa cu "vine-rele negre, in care se purta de colo-colo fara hrana, fara apa, fara cuvânt, cu broboada cernita peste gura"; e un chip al durerii, caci Vitoria "se desfacuse incet-incet de lume si intrase oarecum in sine."

Plina de "ganduri", de "patima si durere", ea se socotea "moarta, ca si omul ei care nu era langa dansa" (...) "se curatise de orice ganduri, dorinti si doruri in afara de scopu-i neclintit." Ea pare aceeasi in exterior, dar viata ei interioara se adanceste. Isi adapteaza comportamentul in functie de starile interioare. Acolo, in sine, se hotaraste totul.

Intreaga strategie a Vitoriei se desfasoara intre doua coordonate fundamentale ale cunoasterii: stiinta semnelor, "vocea anotimpului", in deplin acord cu "vocea experientei morale (intuitiva si profetica), care se completeaza si se desfasoara paralel" (Z. Sangeorzan).

Primele aratari rau prevestitoare sunt visele. Cel dintai care "a impuns-o in inima s-a tulburat-o" i-l arata pe Nechifor Lipan calare, cu spatele intors catre ea"; alta data l-a visat rau, "trecand o apa neagra... Era cu fata incolo". Un semn este si glasul lui Lipan, venit din memoria ei afectiva, "dar nu putea sa-i vada chipul", deci sincronizarea nu are loc. Vitoria nu masoara vremea cu calendarul, ci "cu semnele cerului" (G. Calinescu).

Elementele si fenomenele naturii indeplinesc o functie simbolica: ploaia, vantul, ceata, zapada etc. au un rol hotarator in cunoasterea intuitiva. Mai ales vantul da semne: "trecu susuind prin crengile subtirate ale mestecenilor"; padurea de brad "dadu si ea zvon"; brazii sunt "mai negri decat de obicei".

"Are sa vremuiasca, pentru ca dumbravencile zboara in carduri sub soare"; dar mai ales "nourul catre Ceahlau e cu bucluc - de-acu vine iarna; oamenii spun ca promoroaca in ziua de boboteaza arata an imbelsugat". Ţzi alte fapte vin din vremuri imemorale: cucosul, asezat pe prag, se intoarce cu pliscul spre poarta, da semn de plecare, deci Lipan nu va veni.

Vitoria este o sinteza de spiritualitate straveche romaneasca, ea respecta neabatut datina mostenita de demult, manifestata in viata cotidiana, cu automatismele ei, sau la evenimente

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

cruciale (nunti, botezuri, inmormantari).

Toate actiunile ei poarta pecetea ceremonialului, au un caracter solemn, sacru: Vitoria isi lasa fata la manastire, se marturiseste preotului, ia sfanta impartasanie, sfinteste baltagul pentru Gheorghita, feciorul sau s.a.

Proiectata in realitatea contingenta, monografica si mitica a romanului, Vitoria este, aidoma eroilor baladesti si epepeici, un "om al actiunii, neproblematizant" (Z. Sangeorzan).

Tot efortul eroinei, adica actiunile ei, consta in a restabili ordinea normala a lucrurilor, caci crima a tulburat echilibrul lumii.

Pornind de la semnele ce i "se arata" si pe care le "citeste", Vitoria cauta, in drumurile ei, confirmari in lumea din jur. Sadoveanu regizeaza magistral "invazia derutei feminine" (Z. Sangeorzan).

Cuvintele-cheie in jurul carora se concentreaza discursul narativ al romanului au valoare simbolica, definind eroina: randuiala, semn, intuneric, lumina.

Vitoria regizeaza magistral scena demascarii vinovatilor. Ea implineste judecata dreapta, fara de care sufletul ei n-ar fi avut odihna.

Deznodamantul ilustreaza reactiile etice fundamentale ale sufletului taranesc patriarhal. Vitoria isi ingroapa barbatul dupa datina. Restabilirea justitiei se implineste cu o maretie rituala. O data implinita datoria catre cel ucis, totul reintra in tiparul vietii taranesti. Timpul isi poate relua cursul:

"Ăș-apoi, dupa aceea, ne-om intoarce iar la Magura, ca sa luam de coada toate cate le-am lasat." Linistea si ordinea vietii au fost restabilite.

"Descoperind adevarul, Vitoria verifica implicit armonia lumii: afla ceva mai mult decat pe faptuitorii omorului, si anume ca lumea are o coerenta pe care moartea lui Lipan n-a distrus-o" (N. Manolescu).

In comportamentul eroinei se cuprinde o intreaga filo-sofie de viata (ca si ciobanul din Miorita), un echilibru si o masura in toate, fara nici o tanguire, mostenite din asprimea vietii din vremuri imemorale.

Drama omeneasca, povestea din Baltagul poarta totusi un pronuntat accent de mare "balada romantata, de mister cosmic, aici rezolvandu-se epic, dupa cum in Hanu-Ancutei se rezolva feeric." (Perpessicius)